

Валерій Лисенко — мисливствознавець, еколог, педагог

Наталія Сурядна¹, Ігор Загороднюк²

¹ *Інститут екології та соціальних технологій Університету «Україна» (Мелітополь); e-mail: suriadna@gmail.com; orcid: 0000-0002-0681-4465*

² *Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: https://orcid.org/0000-0002-0523-133X*

SURIADNA, N., I. ZAGORODNIUK. Valery Lysenko, a game expert, ecologist, and teacher. — An essay about V. Lysenko, a well-known game expert, teacher, organizer of science and environmentalist, who devoted his entire life to the study of game fauna and issues of rational nature management. Valery Ivanovich is the initiator of a large number of scientific and social projects, including the ideas of compiling red lists, creation of national nature parks, and introduction of game management in universities. One of the authors of the first textbook 'Game Management' (1983). He is a recognized expert in the development of projects for the organization and development of game farms in Ukraine, and participant of the project 'Maintenance of the State Cadastre of Fauna'. He has supervised ten dissertations.

Біографічні деталі

Лисенко Валерій Іванович народився 26 червня 1942 р. в с. Лазарівське Краснодарського краю РФ. Розпочав свою трудову діяльність у 1959 р. на посаді слюсаря заводу № 13 Військово-Морського флоту (Севастополь). У 1960 р. вступив до Мелітопольського державного педагогічного інституту (МДПІ, нині університет) і з 1965 р. почав працювати в ньому асистентом кафедри зоології. З 1968 по 1971 р. навчався в аспірантурі Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР у М. А. Воїнственського. У 1972 р. захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю «03.00.08 — зоологія».

Рис. 1. Портрет дослідника. Фото поширене на багатьох вебресурсах, а вихідним, очевидно, є вебсайт МДПІ (сторінки про ректорат, про відомих науковців тощо) та авторський профіль у Google Scholar.

Після захисту і до 1985 р. працював на кафедрі зоології та дарвінізму МДПІ, ст. викладачем, доцентом і далі 5 років завідувачем цієї кафедри. Валерій Іванович активно викладав і в інших навчальних закладах України, зокрема з 2002 до 2013 р. працював у НУБіП (Київ) та його південній філії — «Кримський агротехнологічний університет» (Сімферополь), у Харківській державній зооветеринарній академії.

Як ініціатор створення і керівник Азово-Чорноморської орнітологічної станції в Мелітополі, у 1984–1987 рр. був провідним науковим співробітником Інституту зоології, якому підпорядковувалася станція. У період 1987–1994 рр. працював у Запорізькому державному університеті, де створив першу в Україні кафедру зоології та мисливствознавства і розпочав підготовку біологів-мисливствознавців. Одночасно керував прикладними науковими дослідженнями на підприємствах птахопрому України та Узбекистану.

У 1993 р. Валерій Іванович захистив докторську дисертацію за сукупністю наукових публікацій з двох спеціальностей: «11.00.11 — охорона навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів» і «06.02.03 — мисливствознавство та звірівництво» (ИЭМЭЖ АН СССР). У 1994 р. в Таврійському агротехнічному університеті організував кафедру мисливствознавства та біоресурсів, яку очолював до 2006 р. За його ініціативою щодо відкриття нової для України спеціальності «мисливствознавство» у 2002 р. розпочато підготовку бакалаврів, а з 2013 р. — магістрів у Кримському агротехнологічному університеті.

Ключові наукові доробки

В. І. Лисенко — відомий зоолог, мисливствознавець, еколог. Він є одним з авторів навчального посібника «Мисливствознавство» (1993) і упорядником мисливських угідь. Розробник понад 500 проєктів організації та розвитку мисливських господарств України, з авторським наглядом; виконавець проєкту «Ведення Державного кадастру тваринного світу» (2018).

Як завідувач кафедри мисливствознавства та екології лісу в Кримському агротехнологічному університеті (Сімферополь, 2012–2014) та як професор кафедри мисливствознавства та лісівництва НУБіП (Київ, 2014–2016), докладав чимало зусиль до розвитку спеціальності, навчальних дисциплін та підготовки мисливствознавчих дипломних проєктів. З 2009 р. в його науковій школі захищено 8 кандидатських та 2 докторські дисертації.

Під час роботи в Мелітопольському педінституті організував більше ніж 20 науково-дослідних проєктних робіт на умовах господарчих угод. Виконавець проєкту «Ведення Державного кадастру тваринного світу» (2018).

З орнітологічних доробків відомими є такі монографічні праці, як монографія «Гусеобразные» в серії «Фауна України» (1991 р.) та колективна монографія «Колониальные гидрофильные птицы юга Украины. Ржанкообразные» (1988 р.). Він є одним з авторів Національного плану дій зі збереження вразливих видів птахів (2000–2001) та автором видових нарисів про гусеподібних у «Червоній книзі України» (випуски 2009 та 2021 рр.).

Валерій Іванович є автором та співавтором 170 наукових статей та 4 винаходів. Станом на 13.11.2021 за версією Google Scholar відомо 818 посилань на його праці (user=LOCs8LkAAAAJ), індекс Гірша — 12.

Рис. 2. Валерій Іванович з нагородою. Фото з сайту Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій, 29.09.2019.

Текст із сайту інституту:

«За багаторічну самовіддану працю, вагомий особистий внесок у розвиток та розбудову природоохоронної справи, екологічної освіти і науки, підготовку висококваліфікованих фахівців-екологів та з нагоди 20-річчя заснування Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій розпорядженням голови Запорізької обласної ради ... Лисенко Валерій Іванович нагороджений орденом "За заслуги перед Запорізьким краєм" III ступеня» <https://bit.ly/3FaP7n0>

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Валерій Іванович — ініціатор створення Азово-Чорноморської орнітологічної станції в Мелітополі (1984–1987 рр.) та Азово-Сиваського НПП (1993) і дав обґрунтування щодо створення Приазовського НПП (2010).

Почесний член Українського товариства мисливців та рибалок України, член Науково-технічної ради Національного агентства лісових ресурсів України, член Національної комісії з питань Червоної книги України, член Науково-технічної ради Асоціації мисливців та користувачів мисливських угідь. Дійсний член редколегії фахового орнітологічного журналу «Бранта».

Під час роботи в Мелітопольському педагогічному інституті створив і тривалий час вів зоологічний гурток, у якому набували знань студенти-біологи, які з часом стали відомими зоологами — Є. Писанець, А. Волох, В. Сіюхін, С. Воловник, В. Попенко, В. Стригунов, з яких двоє — Євген Писанець та Анатолій Волох — стали докторами біологічних наук.

Валерій Іванович — активний громадський діяч. Член старійшин м. Мелітополя, організації, яка приймає стратегічні рішення в міському управлінні. Член комісії з питань Бюджету участі, соціальних проєктів, молодіжних стартапів м. Мелітополя. Популяризатор науки та заповідної природи рідного краю. Співавтор та головний спікер науково-популярних фільмів із серії «Заповідники України» телевізійного каналу «Трофей».

Талановитий різнобічно ерудований фахівець, з глибоким науково-прогресивним аналітичним мисленням, має організаторські здібності до роботи зі студентами та викладачами, про що говорить його багатий список створених установ та започаткованих справ. У побуті він є скромною, принциповою, вимогливою до себе, доброзичливою людиною.

З 2009 р. очолює власну наукову школу за профільним напрямком «Охорона та використання ресурсів тварин України». Останні 10 років Валерій Іванович є незмінним організатором та головним редактором матеріалів Міжнародної інтернет-конференції «Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії і практики» (напр. [Лисенко & Лисенко 2021](#)).

За сумлінну працю та особистий вагомий внесок у галузі екології, організації і проведення наукових досліджень, розвитку спеціальності, формування студентського контингенту інституту, за високі показники в науковій та навчально-методичній роботі багаторазово нагороджувався почесними грамотами, преміями, мав подяки від ректоратів університетів та інститутів. Нагороджений Грамотою Запорізької обласної ради (2017), та Орденом «За заслуги перед Запорізьким краєм» 3 ступеню (2019 р.).

Про дослідника є нарис в «Енциклопедії сучасної України» (Волох 2016), стаття у Вікіпедії (id=2392424) і сторінки на сайтах університетів, де він працював і працює тепер.

Література

- Бабич, М. 2019. Про створення Всеукраїнської асоціації мисливців та користувачів мисливських угідь. Вебсайт: *Всеукраїнська асоціація мисливців та користувачів мисливських угідь*. 25.07.2019. <https://bit.ly/3wJYYPV>
- Бондаренко, В. Д., І. В. Делеган, К. А. Татаринів, М. В. Чернявський, С. Д. Татух, В. І. Лисенко, М. П. Рудишин. 1993. *Мисливствознавство: навчальний посібник для студентів спеціальностей «Лісове і садово-паркове господарство» та «Мисливствознавство»*. Львівський лісотехнічний інститут. Навч.-метод. кабінет Міносвіти України, Київ, 1–197. ISBN 5-7763-1504-02
- Волох, А. М. 2016. Лисенко Валерій Іванович. *Енциклопедія Сучасної України: електронна версія*. Ред. І. М. Дзюба [et al.]. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, Київ. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=54831
- Лысенко, В. И., П. П. Рева. 1973. Значение искусственных лесов в охотничьем хозяйстве. *Развитие охотничьего хозяйства УССР*. Материалы II науч.-произв. конф. Киев, 293–294.
- Лисенко, В. І. 2020. Чому не треба заносити бабака (*Marmota bobak Muller*) до Червоної книги України. *Хорологія ссавців та знахідки раритетів*. За ред. І. Загороднюка. Укр. теріол. тов-во та Нац. наук.-прир. музей НАНУ, Київ, 196–198. (Серія: *Novitates Theriologicae*; Pars 11).
- Лисенко, В. І., Н. М. Сурядна (ред.). 2021. *Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії і практики*: Матеріали XIII Міжнародної конференції (Мелітополь, 19–21.01.2021). ТОВ «Колор Принт», Мелітополь, 1–288. ISBN 978-617-7882-05-2. <https://bit.ly/3nbFGNZ>

СУРЯДНА, Н., І. ЗАГОРДНЮК. Валерій Лисенко — мисливствознавець, еколог, педагог. — Нарис про відомого мисливствознавця, педагога, організатора науки і природоохоронця, який все своє життя присвятив вивченню мисливської фауни та питанням раціонального природокористування. Валерій Іванович — ініціатор великої кількості наукових і соціальних проєктів, включно з ідеями формування червоних списків, національних природних парків, мисливствознавчих спеціальностей у вищій школі. Один з авторів першого підручника «Мисливствознавство» (1983). Він є визнаним експертом у розробці проєктів організації та розвитку мисливських господарств України, виконавцем проєкту «Ведення Державного кадастру тваринного світу», керівником 10 дисертаційних досліджень.